

UDC (УДК) 343.22
JEL Classification: K 14

Цивінський Олександр Ігорович,
старший детектив
Національного антикорупційного бюро України
(Київ, Україна)
e-mail: poligraf.lviv@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3105-8363

ОЗНАКИ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Анотація. Критично проаналізовано зміст понять виконання функцій представника влади або місцевого самоврядування, організаційно-розпорядчих функцій та адміністративно-господарських функцій, що є ознаками службової особи як суб'єкта кримінального правопорушення за кримінальним законодавством України. Встановлено недоліки використання відповідних термінів, а також обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення визначення поняття службової особи у Кримінальному кодексі України.

Ключові поняття: суб'єкт кримінального правопорушення, службова особа, функції представника влади або місцевого самоврядування, організаційно-розпорядчі функції, адміністративно-господарські функції.

Tsyvinskyi Oleksandr,
Senior Detective,
National Anti-Corruption Bureau of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: poligraf.lviv@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3105-8363

FEATURES OF PUBLIC OFFICIAL IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE

Abstract. Introduction. In spite of definitude of the concept of public official directly in Criminal Code of Ukraine, its definition makes many difficulties. As the result there is an absence of the only approach concerning interpretation of context and amount of the concept in theory as well as ambiguous applying of relevant criminal and legal norms in enforcement practice.

Purpose. The purpose of the article is to find out the subject matter of public official, as well as preparation of improvement of definition of the public official notion in criminal legislation.

Results. Persons, that implement functions of a representative of authority or local self-administration, should also be referred as persons empowering the rights from state and its bodies; municipalities, bodies of local self-government make demands and solve problems, which are necessary for implementation by external respondents (entities, that are not subordinate by position and legal entities) and also implement from state, its bodies, bodies of local self-government enforcement measures in case of violations of legal norms. Organizational and regulatory functions should be exclusively considered as functions of administration working with employees that are implemented by person's availability to make orders, instructions, commands, take encouragement and penalty measures referring to them. Administrative and economic functions should be perceived as functions of administration or disposal of other people's property.

Conclusion. Based on the research the author suggests to apply the defined term of public official instead of terms "an individual fulfilling functions of representative of authority or local self-government" "organizational and regulatory function" and "administrative and economic functions", terms "an individual empowered fulfilling state functions or local self-government", "functions concerning administration of work with employees" and "functions of administration and disposal of other people's property" accordingly.

Key concepts: subject of criminal offence, public official, functions of representative of authority or local self-government, organizational and regulatory functions, administrative and economic functions.

Вступ

Термін «службова особа» вживається у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) доволі часто, водночас здебільшого це стосується випадків позначення спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення. В такому разі встановлення змісту відповідного поняття має значення під час прийняття рішення про кримінальну відповідальність або ж вирішення питання стосовно застосування норми про кваліфікований склад кримінального правопорушення. Загальне визначення поняття службової особи наведено у чч. 3, 4 ст. 18 КК України, де зазначено, що службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Попри нібито визначеність аналізованого поняття безпосередньо в законодавстві, воно й надалі залишається складним для розуміння, про що свідчать і результати досліджень науковців, і судова практика у кримінальних провадженнях.

Дослідження змісту поняття службової особи, зокрема, присвячені праці Т. О. Гончар, В. Я. Громка, О. О. Дудорова, М. В. Кочерова, Р. Л. Максимовича, А. Я. Светлова, Т. І. Слуцької, М. В. Фоменко, С. М. Школи, Н. В. Янюк. Напрацювання вчених роблять вагомий вклад у розуміння цього поняття, однак й надалі є низка невирішених проблем: досі немає єдиного конкретного уявлення про межі поняття особи, яка виконує функції представника влади чи місцевого самоврядування, невістачає чіткості у пропонуваних трактуваннях поняття організаційно-розпорядчих функцій, дуже мало уваги присвячено поняттю адміністративно-господарських функцій.

Метою статті є з'ясування змісту ознак службової особи, а також розроблення напрямів удосконалення визначення поняття службової особи у кримінальному законодавстві.

1. Виконання функцій представників влади чи місцевого самоврядування

Чинне законодавство України не визначає ні поняття представника влади, ні представника місцевого самоврядування, ні їхніх функцій. В українській мові слово «влада» має декілька значень. У найзагальнішому значенні – це право та можливість розпоряджатися, керувати ким-, чим-небудь [1, с. 193]. Очевидно, що у визначенні поняття службової особи йдеться саме про державну владу. Такий висновок впливає насамперед із системного тлумачення словосполучення «представники влади чи місцевого самоврядування». В науковій літературі під державною владою розуміють особливий вид влади, який у винятковому порядку вирішує загальносоціальні проблеми через систему спеціально створених державних органів, наділених відповідними повноваженнями згідно з розподілом їх на законодавчу, судову і виконавчу гілки влади [2, с. 73].

Деяке роз'яснення поняття представника влади дається у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво», де вказується, що до таких належать, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, які наділені правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості [3]. Тобто визначається одна ключова ознака такої особи – наявність права висувати вимоги і приймати рішення, обов'язкові до виконання іншими особами. Інша ознака – належність до працівників державних органів та їх апарату, зважаючи на формулювання «зокрема», не є обов'язковою, і це цілком слушно, адже дає змогу визнавати службовою особою й особу, яка виконує відповідні функції за спеціальним повноваженням. Як вдало зазначає Е. М. Кісілюк, закон пов'язує визнання особи представником влади не за посадою, що вона обіймає, а за наявністю в неї владних повноважень [4].

Наведене визначення є основою для трактування відповідного поняття науковцями, однак низка авторів намагалися певним чином його конкретизувати. Розглянемо такі спроби детальніше.

М. В. Кочеров до зазначеної в указаній Постанові ознаки додає наявність права визначати зміст поведінки [5]. Однак видається, що визначати зміст поведінки можна виключно шляхом прийняття рішення, обов'язкового для виконання чи висування вимоги. Крім того, право визначення змісту поведінки мають і керівники, які традиційно належать до осіб, які виконують організаційно- розпо-

рядчі функції і можуть не мати відношення до державної влади.

За висновками М. В. Фоменко, однією з ознак представника влади є право вчиняти юридично значущі дії, що зумовлюють правові наслідки для необмеженого кола громадян [6]. Під юридично значущими діями як правовою формою публічного адміністрування в сфері юридичної науки розуміють виконавчо-розпорядчу діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка спричиняє юридичні наслідки та спрямована на вирішення конкретних справ адміністративного характеру та видання офіційного документа [7]. Формами здійснення юридично значущих дій визнають видачу документів, складання актів, протоколів, укладання цивільно-правових договорів, подання обов'язкових звітів, застосування засобів безпосереднього примусу, участь органів управління як позивачів чи відповідачів у судах, запровадження економічних санкцій, заходів адміністративного примусу до порушників юридичних заборон галузевого та відомчого характеру тощо [8]. Очевидно, що не кожна з наведених форм обов'язково пов'язана з реалізацією влади.

Л. П. Самофалов і О. Л. Самофалов основними ознаками представників влади визначають те, що вони: беруть участь у правових відносинах, які впливають зі змісту їх посадових повноважень, не тільки в межах свого апарату, своєї установи, а й із неподлеглими особами, органами, установами; діють у межах цих відносин від імені органів держави і самі можуть вживати заходів, необхідних для виконання законних вимог, які вони мають реалізовувати відповідно до правового статусу; серед заходів, що застосовуються до підлеглих осіб, можуть бути й заходи примусового характеру, чітко визначені в законодавчих актах (прокурор, санітарний інспектор, начальник поліції тощо), реалізація яких здійснюється також відповідно до законодавчої процедури [9]. Виходячи із великої різноманітності суспільних відносин, у які вступають особи, формулювання першої ознаки не вказує на представника влади. Наприклад те, що кур'єр державної установи вступає у суспільні відносини із необмеженою кількістю адресатів, не робить його представником влади. Незрозуміло також, чому автори мовлять про можливість застосування заходів примусового характеру до підлеглих осіб. Адже такі заходи – це реалізація організаційно-розпорядчих функцій (ідеться очевидно про притягнення до дисциплінарної відповідальності). Характеризуючи представника державної влади, вочевидь, слід мовити про можливість застосування заходів примусу до неподле-

глих осіб. Натомість у наведеному визначенні заслуговує на увагу вказівка, що представник влади діє від імені органу держави. Вочевидь функції представника державної влади завжди виконуються від імені держави або її органів.

Вивчаючи поняття функцій представника влади, однією із ознак таких функцій А. П. Козлов називає те, що вона пов'язана із виконанням законодавчої, виконавчої, судової влади, а також державних, наглядових або контролюючих функцій, установлених законом [10, с. 38–39]. Важливо, що автор не обмежує функції представника влади трьома гілками, які традиційно виділяють у праві. На цьому наголошують й інші автори. Наприклад, І. В. Ткач зазначає: «Особу, яка виконує функції представника державної влади, не можна ототожнювати виключно із особою, яка представляє орган законодавчої, виконавчої чи судової влади. Як правильно зауважують автори, у системі органів державної влади є такі, що не належать до законодавчої, виконавчої та судової влади, наприклад, Національний банк України, Центральна виборча комісія, органи прокуратури тощо» [11]. На думку Р. Л. Максимовича, працівники, які не входять до законодавчої, виконавчої чи судової влади, але наділені законом відповідними повноваженнями, представляють державну владу в широкому розумінні цього слова [12, с. 122]. Із зазначеним слід повністю погодитися.

Ще однією ознакою функцій представника влади А. П. Козлов називає те, що вони здійснюються стосовно осіб, які не перебувають у службовій залежності від представника влади [10, с. 38–39]. Таке твердження видається дещо не точним. Відповідно до п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», службова залежність має місце, коли жінка або чоловік обіймає посаду, згідно з якою вона підлегла особі, яка застосовує примушування, або підпадає під контрольні дії такої особи, або інтереси потерпілої особи залежать від службового становища винної особи [13]. Отже, виконуючи владні повноваження, особа теж може ставити у службову залежність інших. Тому доцільно мовити про виконання функцій представника влади стосовно осіб, які не є підлеглими за посадою.

Підсумовуючи аналіз наукових поглядів щодо ознак особи, яка виконує функції представника влади, можна зробити висновки, що до таких слід відносити осіб, які наділені владними повноваженнями – правом від імені держави чи її органів висувати вимоги і приймати рішення, обов'язкові до виконання зовнішніми

респондентами (фізичними особами, які не є підлеглими за посадою або юридичними особами), а також застосовувати від імені держави та її органів заходи примусу у випадках порушення правових норм.

У науці були й спроби визначити коло осіб, які виконують функції представника влади через інші категорії осіб, визначені законодавством. Так, О. Охотнікова і О. Насушна вважають, що до таких осіб можна віднести службових осіб, які відповідно до Закону України «Про державну службу», підпадають під поняття «посадова особа» [14]. Чинний Закон України «Про державну службу» не містить визначення посадової особи. Попередній Закон, на який посилалися автори, визначав, що посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. За запропонованого авторами підходу до осіб, що виконують функції представника влади, наприклад, неможна віднести працівників правоохоронних органів, які наділені владними повноваженнями, однак не відносяться до категорії державних службовців (є особами рядового і начальницького складу того чи іншого органу) чи не займають керівних посад. Із цих же причин не можна ототожнювати представника влади і державного службовця. Крім того, останній – це не завжди особа, яка наділена владними повноваженнями. Водночас підхід, використаний авторами, заслуговує на увагу.

Вказівка на виконання функцій місцевого самоврядування у визначенні поняття службової особи з'явилася в результаті внесення змін до КК України. До такого законодавчого рішення в літературі є різне ставлення. Однак воно виглядає єдино правильним. Аналіз Конституції України та інших законів дає підстави вважати, що органи місцевого самоврядування не є органами державної влади.

На думку В. В. Василевича, Т. М. Приходька та А. В. Савченка, представники місцевого самоврядування – це особи, які перебувають на службі в органах місцевого самоврядування, діють від їх імені (за їх дорученням) і в межах своєї компетенції здійснюють (реалізують) функції таких органів. Як зазначають М. І. Мельник та М. І. Хавронюк – це передусім обрані посадові особи місцевого самоврядування, а саме: міські, селищні, сільські голови, депутати місцевих рад, старости, а також відповідні працівники апаратів органів місцевого самоврядування (місцевих рад) [15, с. 1128].

Детально ознайомившись із змістом Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [16], можна погодитися із висновком М. В. Кочерова, що функції представника місцевого самоврядування мають зміст, аналогічний змісту функцій представника влади [5].

Зважаючи на труднощі встановлення факту виконання функцій представника влади або місцевого самоврядування, використання цього поняття для визначення поняття службової особи не можна вважати вдалим. Натомість в Україні функціонує антикорупційне законодавство, яке передбачає низку обмежень і контроль за окремими групами осіб, які чинним Законом України «Про запобігання корупції» іменуються особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Перелік цих осіб, хоч і недосконало, однак визначений, і для ефективного функціонування системи запобігання корупції завжди повинен підтримуватися в актуальному стані. Посилання на особу, уповноважену на виконання функцій держави та місцевого самоврядування і, відповідно, на цей перелік, можна використати при визначенні поняття службової особи замість поняття особи, яка виконує функції представника влади чи представника місцевого самоврядування. Такий підхід, зокрема, дасть змогу охопити поняттям службової особи ті категорії державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, які сьогодні не охоплюються поняттям представника влади чи місцевого самоврядування, оскільки не наділені правом від імені держави чи її органів висувати вимоги і приймати рішення, обов'язкові до виконання зовнішніми респондентами.

2. Виконання організаційно-розпорядчих функцій

Законодавство України не визначає поняття організаційно-розпорядчих функцій. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово організаційний тлумачиться як пов'язаний з організацією чого-небудь, який здійснює організацію чого-небудь [1, с. 853], а слово розпоряджатися – як давати розпорядження наказ, поводити себе як хазяїн, командир, хазяйнувати, командувати, володіти чим-небудь, мати у своєму розпорядженні щось, діяти по відношенню до кого-чого-небудь на свій розсуд, використовувати що-небудь, знаходити йому застосування [1, с. 1258]. А. П. Козлов наголошує, що службове кримінальне правопорушення є тільки тоді, коли є сукупно і організаційні, і розпорядчі підфункції, наявність лише одних із них виключає службове кримінальне правопорушення [10, с. 43]. Звідси

робиться висновок, що організаційно-розпорядчі функції – це функції, які поєднують в собі організацію діяльності інших осіб та командування цими особами, видання їм наказів, розпоряджень. Етимологічно слово «організаційно-розпорядчі» не вказує на жодні відносини підпорядкування за посадою, хоча саме таке підпорядкування в літературі визначається як основна ознака виконання організаційно-розпорядчих функцій. Зокрема, за визначенням О. Я. Светлова, до осіб, що виконують організаційно-розпорядчі функції, слід відносити тих, хто керує працею інших людей або займається організацією їхньої роботи. Тому будь-який працівник, що має у підпорядкуванні інших осіб, на думку автора, виконує організаційно-розпорядчі функції і є посадовою особою [17, с. 101]. Схожий висновок робить Р. Л. Максимович, зазначаючи, що «дещо спрощено можна сказати, що під організаційно-розпорядчими обов'язками розуміють дії щодо управління та керівництва іншими людьми [12, с. 135–136].

Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» тлумачить згадані функції дещо ширше – як обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності. Зазначається, що такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконробі, бригадири тощо) [3]. Зазначу, що таке тлумачення є дещо некоректним. Неможливо керувати галуззю промисловості чи ділянкою роботи. Можна керувати лише людьми, які працюють у відповідній галузі чи виконують певну роботу. Крім того, треба пам'ятати, що деякі з перелічених осіб є ще й особами, які виконують функції представників влади.

Вивчення трактування поняття організаційно-розпорядчих функцій у науці, а також з'ясування семантики цього терміна, зумовило висновок, що його використання у визначенні поняття службової особи є невдалим, адже дозволяє різне тлумачення. За результатами дослідження видається доцільним підтримати думку тих науковців, які під організаційно-розпорядчими функціями розуміють виключно функції з керівництва роботою підлеглих працівників. Такі функції реалізуються через

наявність у особи права видавати підлеглим накази, вказівки, розпорядження, застосовувати до них заходи заохочення та стягнення. Саме таку зрозумілу термінологію слідувало б використати у визначенні поняття службової особи.

3. Виконання адміністративно-господарських функцій

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво», адміністративно-господарські обов'язки – це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо) [3]. Це визначення наводиться майже у всіх навчальних, наукових і науково-практичних виданнях.

Правове поняття управління майном має надзвичайно широкий зміст. Так, у Законі України «Про управління об'єктами державної власності» визначено, що управління об'єктами державної власності – це здійснення Кабінетом Міністрів України та уповноваженими ним органами, іншими суб'єктами, визначеними цим Законом, повноважень щодо реалізації прав держави як власника таких об'єктів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням ними, у межах, визначених законодавством України, з метою задоволення державних та суспільних потреб [18]. Перелік таких повноважень є широким.

На основі аналізу статей указанного Закону можна зробити висновок, що до повноважень з управління майном, зокрема відносять:

- визначення кола органів, які виконують функції з управління об'єктами власності, та функції контролю у сфері управління об'єктами власності;
- встановлення порядку передачі об'єктів власності суб'єктам управління;
- призначення на посади і звільнення з посад керівників суб'єктів господарської діяльності, організація і проведення конкурсів з визначення керівників, укладання з ними контрактів та контроль за їх виконанням;
- визначення ефективності управління корпоративними правами;
- прийняття рішення про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств, установ, організацій;
- прийняття та погодження рішення щодо передачі відповідно до закону об'єктів державної власності в комунальну власність і навпаки;
- проведення моніторингу фінансової діяльності суб'єктів господарювання;

– призначення ревізій, аудиторських перевірок використання об'єктів власності, інвентаризацій; встановлення порядку їх проведення; забезпечення їх проведення та безпосереднє проведення;

– встановлення критеріїв ефективності управління об'єктами власності та порядок їх застосування;

– визначення порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами власності;

– визначення порядку розпорядження активами;

– встановлення порядку, надання дозволу та організація продажу майна, передачі майна в оренду;

– визначення та погодження плати за оренду майна;

– отримання від органів управління інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання, стан об'єктів власності;

– розроблення та затвердження планів діяльності й розвитку суб'єктів господарювання;

– здійснення управління корпоративними правами;

– укладання та погодження договорів;

– організація і здійснення контролю за використанням орендованого майна.

Розпорядження майном, як відзначається у правовій літературі, охоплює, зокрема:

– дії, спрямовані на передачу права власності іншій конкретній особі (договори купівлі-продажу, поставки, міни, дарування тощо);

– дії, спрямовані на передачу іншій особі частини своїх прав (договір найму);

– право укладати правочини на встановлення обтяжень свого права власності (сервітуту, застави);

– дії, спрямовані на знищення майна, на припинення фізичного існування речі не у зв'язку з її споживанням (право фізично знищити річ (спалити, поламати, позбавивши її будь-якої цінності));

– відмову від права власності на річ [19].

В українській мові адміністратор тлумачиться як керівник установи, організації, підприємства [1, с. 12]. Всі поняття, пов'язані з прикметником «адміністративний», тлумачать у зв'язку із керівництвом, або ж із однойменною галуззю права. Слово господарський в українській мові має значення як такий, що стосується ведення виробництва [1, с. 256]. Звідси можна зробити висновок, що етимологія слова «адміністративно-господарський» пов'язана із керівництвом господарською діяльністю під-

приємства, установи, організації чи його підрозділів. Як бачимо, такий зміст істотно відрізняється від тлумачення цього поняття у вищезазначеній Постанові, а це свідчить або ж про невдалий вибір терміна, або ж про те, що воля законодавця, виражена у словосполученні «адміністративно-господарські функції», тлумачиться неправильно. Видається, що наявність будь-яких із вищенаведених повноважень із управління чи розпорядження чужим майном передбачає можливості для зловживань, а тому з метою встановлення і належної диференціації кримінальної відповідальності осіб, наділених такими повноваженнями, їх доцільно відносити до категорії службових осіб.

З огляду на це, термін «адміністративно-господарські функції» у визначенні поняття службової особи слід замінити терміном «функції з управління чи розпорядження чужим майном».

Висновки

До осіб, які виконують функції представника влади або місцевого самоврядування, потрібно відносити осіб, які наділені владними повноваженнями – правом від імені держави чи її органів, громади, органів місцевого самоврядування висувати вимоги і приймати рішення, обов'язкові до виконання зовнішніми респондентами (фізичними особами, які не є підлеглими за посадою або юридичними особами), а також застосовувати від імені держави, її органів, органів місцевого самоврядування заходи примусу у випадках порушення правових норм. Під організаційно-розпорядчими функціями слід розуміти виключно функції з керівництва роботою підлеглих працівників, що реалізуються через наявність у особи права видавати підлеглим накази, вказівки, розпорядження, застосовувати до них заходи заохочення та стягнення. Під адміністративно-господарськими функціями слід розуміти функції з управління чи розпорядження чужим майном.

На підставі проведеного дослідження пропонується використовувати у визначенні поняття службової особи замість термінів «особа, яка виконує функції представника влади або місцевого самоврядування», «організаційно-розпорядчі функції» та «адміністративно-господарські функції», терміни «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», «функції з керівництва роботою підлеглих працівників» та «функції з управління чи розпорядження чужим майном» відповідно.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь, 2005. 1728 с.
2. Гетьман Є. Поняття «державна влада» та її співвідношення з виконавчою владою. *Публічне право*. 2012. № 4 (8). С. 70–76.
3. Про судову практику у справах про хабарництво : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення: 28.01.2021).
4. Кісілюк Е. М. Службова особа як суб'єкт корупційних злочинів. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.). С. 95–96.
5. Кочеров М. В. Поняття службової особи як суб'єкта незаконного збагачення. *Адвокат*. 2012. № 9 (144). С. 37–40.
6. Фоменко М. В. «Службова особа» як суб'єкт корупційних злочинів: становлення поняття у КК України, види та проблемні питання. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 48–56.
7. Меліхова Ю. О. Юридично значимі дії як правова форма публічного адміністрування у сфері юридичної науки в Україні: адміністративно-правова характеристика. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 4. С. 113–118.
8. Казанчук І. Д. Форми та методи публічного адміністрування : текст лекції. Харків, 2020. URL: <http://lib.univd.edu.ua/?controller=service&action=downloadRep&id=96870> (дата звернення: 15.01.2021).
9. Самофалов Л. П., Самофалов О. Л. Особливості розуміння понять «посадова особа», «службова особа», «представник влади» та їх значення в правовому регулюванні пенітенціарних правовідносин. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4 (97). С. 136–148.
10. Козлов А. П. Служебные преступления : учеб. пособие. Красноярск, 2014. 734 с.
11. Ткач І. В. Поняття органу державної влади у контексті статей 1173–1175 Цивільного кодексу України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (27). С. 18–23.
12. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія. Львів, 2007. 304 с.
13. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#top> (дата звернення: 17.01.2021).
14. Охотнікова О., Насушна О. Щодо необхідності визначення поняття «посадова особа» в чинному законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 6. С. 87–90.
15. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 10-те вид., переробл та допов. ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ, 2018. 1360 с.
16. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2021).
17. Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления. Киев, 1978. 304 с.
18. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#n9> (дата звернення: 19.01.2021).
19. Мироненко В. Права володіння, користування і розпорядження власністю за цивільним законодавством. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 28–33.

References

1. Busel, V. T. (2005). Vely`ky`j tлумachny`j slovny`k suchasnoyi ukrayins`koyi movy` [Grate explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Ky`yiv; Irpin` [in Ukr.].
2. Get`man, Ye. (2012). Ponyattya «derzhavna vlada» ta yiyi spivvidnoshennya z vy`konavchoyu vladoyu [The concept of «state authority» and its relationship with the executive]. *Publichne pravo (Public law)*, 4 (8), 70–76 [in Ukr.].
3. Pro sudovu prakty`ku u spravax pro xabarny`czstvo : Postanova Plenumu Verxovnogo Sudu Ukrayiny` 5 vid 26 kvitnya 2002 roku [On judicial practice in cases of bribery. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine № 5 of 26.04.2002]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> [in Ukr.].
4. Kisilyuk, E. M. (2017). Sluzhbova osoba yak sub`yekt korupciyny`x zlochy`niv [An official as a subject of corruption crimes]. Kry`minal`no-pravovi ta kry`minologichni zasady` proty`diy korupciyi: zb. tez dop. V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Xarkiv, 31 berez. 2017 r.) [in Ukr.].

5. Kocherov, M. V. (2012). Ponyattya sluzhbovoyi osoby` yak sub`yekta nezakonnogo zbagachennya [The concept of an official as a subject of illicit enrichment]. *Advokat (Advocate)*, 9 (144), 37–40 [in Ukr.].
6. Fomenko, M. V. (2020). «Sluzhbova osoba» yak sub`yekt korupciyny`x zlochy`niv: stanovlennya ponyattya u KK Ukrayiny`, vy`dy` ta problemni py`tannya [«Officials» as subjects of corruption offences: establishing in the Criminal code of Ukraine, types and issues]. *Visny`k Kry`minologichnoyi asociaciyi Ukrayiny` (Bulletin of Criminological Association of Ukraine)*, 1 (22), 48–56 [in Ukr.].
7. Melixova, Yu. O. (2011). Yury`dy`chno znachy`mi diyi yak pravova forma publichnogo administruvannya u sferi yury`dy`chnoyi nauky` v Ukrayini: administraty`vno-pravova xaraktery`sty`ka [Legally significant actions as a legal form of public administration in the field of legal science in Ukraine: administrative law characteristics]. *Visny`k zaporiz`kogo nacional`nogo universy`tetu (Bulletin of Zaporizhzhia National University)*, 4, 113–118 [in Ukr.].
8. Kazanchuk, I. D. (2020). Formy` ta metody` publichnogo administruvannya. Tekst lekcii [lecture: Forms and methods of public administration]. Xarkiv. Retrieved from <http://lib.univd.edu.ua/?controller=service&action=downloadRep&id=96870> [in Ukr.].
9. Samofalov, L. P., & Samofalov, O. L. (2015). Osobly`vosti rozuminnya ponyat` «posadova osoba», «sluzhbova osoba», «predstavny`k vlady`» ta yix znachennya v pravovomu reguluyuvanni penitenciarney`x pravovidnosy`n [Peculiarities of understanding the concepts of «official», «official», «representative of the authorities» and their significance in the legal regulation of penitentiary legal relations]. *Naukovy`j visny`k Nacional`noyi akademiyi vnutrishnix sprav (Scientific Herald of the National Academy of Internal Affairs)*, 4 (97), 136–148 [in Ukr.].
10. Kozlov, A. P. (2014). Sluzhebny`e prestupleny`ya [Official's crimes]. Krasnoyarsk [in Russ.].
11. Tkach, I. V. (2013). Ponyattya organu derzhavnoyi vlady` u konteksti statej 1173–1175 Cy`vil`nogo kodeksu Ukrayiny` [The concept of public authority in the context of Articles 1173–1175 of the Civil Code of Ukraine]. *Visny`k Akademiyi advokatury` Ukrayiny` (Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine)*, 2 (27), 18–23 [in Ukr.].
12. Maksy`movy`ch, R. L. (2007). Ponyattya sluzhbovoyi osoby` u kry`minal`nomu pravi Ukrayiny` [The concept of an official in the criminal law of Ukraine]. L`viv [in Ukr.].
13. Pro sudovu prakty`ku u spravax pro zlochy`ny` proty` statevoyi svobody` ta statevoyi nedotorkanosti osoby`. Postanovy` Plenumu Verxovnogo Sudu Ukrayiny` № 5 vid 30 travnya 2008 roku [On judicial practice in cases of crimes against sexual freedom and sexual integrity of a person. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine № 5 of 30.05.2008]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#top> [in Ukr.].
14. Oxotnikova, O., & Nasushna, O. (2008). Shhodo neobxidnosti vy`znachennya ponyattya «posadova osoba» v chy`nnomu zakonodavstvi Ukrayiny` [Regarding the need to define the concept of «official» in the current legislation of Ukraine]. *Pidpry`yemny`cztvo, gospodarstvo i pravo (Entrepreneurship, Economy and Law)*, 6, 87–90 [in Ukr.].
15. Mel`ny`k, M. I., & Xavronyuk, M. I. (2018). Naukovo-prakty`chny`j komentar Kry`minal`nogo kodeksu Ukrayiny` [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Ky`yiv [in Ukr.].
16. Pro misceve samrovryaduvannya v Ukrayini : Zakon Ukrayiny` vid 21 travnya 1997 roku [About local self-government in Ukraine : Law of 21.05.1997]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukr.].
17. Svetlov, A. Ya. (1978). Otvetstvennost` za dolzhnostny`e prestupleny`ya [Responsibility for malfeasance]. Ky`ev [in Russ.].
18. Pro upravlinnya ob`yektamy` derzhavnoyi vlasnosti : Zakon Ukrayiny` vid 21 veresnya 2006 roku [On the Management of State Property : Law of 21.09.2006]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#n9> [in Ukr.].
19. My`ronenko V. (2019). Prava volodinnya, kory`stuvannya i rozporядzhennya vlasnistyu za cy`vil`ny`m zakonodavstvom [Rights to own, use and dispose of property under civil law]. *Pidpry`yemny`cztvo, gospodarstvo i pravo (Entrepreneurship, Economy and Law)*, 1, 28–33 [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 26.03.2021

прийнята до друку 17.05.2021

The article: is received 26.03.2021

is accepted 17.05.2021